

«Древнерусское государство». Цей термін відображений в працях В. Мавродіна, М. Артамонова, А. Насонова.

З іншого боку В. Мавродін один з провідних ідеологів так званої «общей древнерусской народности» [4, с. 55-56].

Щодо Новгород, якщо й брати початковий відлік з 862 року (хоча Русь згадується раніше до 862 р.) Новгород в часи Рюрика не існувало [2, с. 28]. Встановлено, що міста Новгород не існувало до кінця X ст. і навіть до середини XI ст. [6, с. 126].

Тому з огляду на історичну парадигму, ми вважаємо, що доцільно притримуватися назви «Русь» в історіографії.

ЛІТЕРАТУРА

1.Балушок В. Г. «Давньоруська народність»: Що насправді ховається за терміном? Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Зб. наук. пр. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. 2011. Вип. 20. С. 72-83.

2.Войтович Л. В. Рюрик и происхождение династии Рюриковичей: новые дополнения к старым спорам. Русин. Кишинёв. 2013. № 1 (31). С. 6-41.

3.Максимович М. А. Откуда идет русская земля, по сказанию Несторовой повести и по другим старинным писаниям русским. Киев: Вь Университетской Типографіи, 1837. 147 с.

4.Півторак Г. П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов: міфи і правда про трьох братів слов'янських зі «спільної коліски». Київ: «Академія», 2001. 152 с.

5.Толочко П. П. Київська Русь. Київ: Абрис. 1996. 360 с.

6.Щодра О. М. Між норманізмом та антинорманізмом: дискусії про походження Русі у світлі писемних джерел. Наукові зошити історичного факультету Львівського університету: Збірник наукових праць. Львів. 2019. Вип. 19-20. С. 115-139.

СТАЛІНСЬКА РЕПРЕСИВНО-КАРАЛЬНА СИСТЕМА НА ТЕРЕНАХ РІВНЕНЩИНИ У ПІСЛЯВОЄННІ РОКИ

Каленюк К. В.

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультет географії, історії та туризму
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Старжець В. І.

*кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Більшовизм, комунізм та сталінізм – складники єдиної ідеології тоталітарної радянської імперії, що насаджувала в Україні режим репресій і терору. Сталінізм як політична система не міг існувати без інструментів каральної політики та механізму репресивного апарату, який завжди перебував під контролем комуністичної

партії. Головне завдання радянських органів влади, силових структур та судової системи у західноукраїнському регіоні в 1944-1953 рр. полягало у ліквідації українського визвольного руху та тих хто його підтримував. Рівненщина в цих процесах посідала важливе місце, саме на теренах нашого краю боротьба між радянською владою та українським підпіллям була вкрай запеклою та безкомпромісною.

Радянська влада перша за все відновлювала на місцях партійні та адміністративні органи управління, готуючи місцеве населення до покори та співпраці. Важливими були не лише рівень освіти та практичні навички, а перш за все відданість режиму та виконавські якості. Таким успішним партноменклатурником був Василь Бегма який був затверджений на посаді першого секретаря Рівненського обкому КП(б)У і обіймав її впродовж 10 років – з 1939 по 1949 роки [3, с. 29].

У післявоєнний період на найвищому рівні було прийнято рішення на керівні посади призначати спеціалістів з інших регіонів, перевірених та надійних. Впроваджуючи цю ідею Микита Хрущов звітував перед Сталіним, що «до органів ЦК КП(б)У в західних областях України було направлено більше 30 тисяч працівників. В даний час нами відбираються і будуть направлені до 1 січня 1945 року ще 5 200 працівників» [7, с. 52]. Це дозволило укомплектувати штати керівних та відповідальних працівників більш ніж на 80 %.

На Рівненщині, відповідно до довідки оргінструкторського відділу ЦК КП(б)У, підготовленої у вересні 1946 р., місцеві кадри складали значно менший відсоток, ніж по Західній Україні загалом. В структурі обласних організацій працювало 16,8% вихідців з місцевого населення; в органах МВС, МДБ, суду й прокуратури – 17,9%; головами міських і районних рад – 13,8% [2, с. 89]. Отже, цілком очевидним є факт, що місцевому населенню не довіряли і на керівні посади майже не призначали.

Організація колгоспів, виселення значної частини населення – чітко сплановані репресивні заходи. З 1947 року комуністична політика в регіоні остаточно була спрямована на колективізацію. Радянська влада таким чином протистояла націоналістичному підпіллю і вважала, що утворення колгоспів «підірве базу залишків українсько-німецьких націоналістів та їх підпілля» і сприятиме «зміцненню морально-політичної єдності бідняцько-середняцьких мас селянства західних областей» [2, с. 100].

Більшовицький терор на Рівненщині спирався на діяльність силових структур. Більшість відомств, головним завданням яких була боротьба з внутрішніми ворогами на території УРСР, були створені тоталітарним режимом ще з 1917 року. Нащадками Всеукраїнської надзвичайної комісії для боротьби з контрреволюцією, спекуляцією, саботажем та службовими злочинами (ВУНК або рос. ВУЧК) та Державного політичного управління (ДПУ) стали Народний комісаріат внутрішніх справ (НКВС), Народний комісаріат державної безпеки (НКДБ), а згодом і Міністерство державної безпеки (МДБ).

НКВС – основа репресивно-каральної системи сталінського тоталітарного режиму. Головним напрямком роботи була координація діяльності всіх органів охорони порядку, насамперед каральних, а також зовнішня (закордонна) розвідка, контррозвідка, контроль за таборами примусової праці (ГУЛАГ) і в'язницями,

виконання судових вироків. Для досягнення цілей активно використовувалися жорстокі методи (ув'язнення, допити, тортури), які відповідали сутності радянської влади.

У боротьбі з ОУН і УПА сталінський режим у Рівненській області активно використовував прорадянський партизанський рух, спеціальні провокативно-розвідувальні групи та каральні військові підрозділи НКВС-МДБ. У кожному районі протягом 1944 року було створено кілька таких спецгруп, які діяли «під маркою бандитів». Загалом їх було 49 із чисельністю 831 чоловік. Крім того, діяло 30 винищувальних батальйонів (2 930 бійців), 118 груп сприяння міліції, 110 груп самооборони [5, с. 50]. На середину 1945 року створення спецгруп було припинено, тому що над ними почали втрачати контроль. Діяльність груп дозволялася лише в обласних управліннях МДБ. Станом на 20 лютого 1950 року їх залишилось 19 загальною чисельністю 130 осіб [6, с. 15].

У травні 1944 року М. Хрущов просить у Й. Сталіна дозвіл на проведення відкритих судових процесів у м. Рівне над «бандою українсько-німецьких націоналістів». Він вважав, що таке дійство ще раз підтвердить, що представники українського визвольного руху являються «вірними слугами німецьких окупантів». Шибениці з повішеними з'явилися в кінці 1944 р. – на початку 1945 року практично у всіх районних центрах Рівненської області, а також у самому Рівному [6, с. 13]. Місцеве населення перестало бачити хоч якусь відмінність між окупантом німецьким та окупантом радянським.

Важливою складовою частиною сталінських репресій у післявоєнний період були масові примусові виселення українського народу. Виконавці особливо не розбиралися хто є хто, вивезти могли кожного, на кого падала підозра: «Тисячі між вивезеними було таких, які ні самі, ні про яких знайомі не могли сказати, чому їх заслали в дикі степи Казахстану, в льодові простори Півночі чи в оселі Сибіру» [4, с. 446].

За узагальненими даними начальника Державного архіву МВС України Н. Платоновой, з території Рівненської області за період з 1944-1952 років примусово вислано у віддалені регіони СРСР 33 тис. 975 так званих членів сімей учасників українського національно-визвольного руху [2, 115]. Наслідки побудови «найкращого у світі суспільства» виявилися катастрофічними для Рівненщини та західноукраїнського регіону. Завдяки зусиллям дослідників науково-документального проекту «Реабілітовані історією», який реалізовується в Рівненській області, повернуто із забуття більше 20 тис. імен безпідставно репресованих громадян [1, с. 182].

Отже, у післявоєнний період на теренах Рівненщини сталінський тоталітарний режим розгорнув масову боротьбу проти місцевого населення. Елементами репресивно-каральної системи в Рівненській області були: колективізація сільського господарства та боротьба з індивідуалізмом; депортації місцевого населення, що допомагали українським повстанцям чи були в очах влади «неблагонадійним елементом»; насадження комуністичної ідеології в усіх сферах життя; безкомпромісна боротьба з ОУН та УПА. Всі ці заходи були складовою

головного завдання – ліквідація національної самосвідомості населення та інкорпорація регіону в загальносоюзну імперію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данильчук В. Р., Старжець В. І. Державна програма «Реабілітовані історією» як важлива складова формування політики пам'яті в Україні (за матеріалами книг, виданих у Рівненській області). *Науковий вісник Східноєвропейського нац. унів-ту ім. Лесі Українки. Серія: Історичні науки*. 2019. Вип. 7. С. 181-185.
2. Жив'юк А. А. За московським часом: контрверсії радянзації Рівненщини (кін. 1930-х – кін. 1950-х рр.). Рівне: ВАТ «Рівненська друкарня», 2011. С. 186.
3. Жив'юк А. А. Формування і функціонування компартійної номенклатури Західної України в довоєнний період (на прикладі діяльності Василя Бегми). *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. 2009. Вип. 17. С. 22-29.
4. Попович С., Попович Г., Мілена Рудницька і її «Західна Україна під большевиками». Львів: Коло, 2016. С. 484.
5. Реабілітовані історією. Рівненська область. Кн. 1. упоряд. А. Жив'юк, Р. Давидюк та ін. Рівне: ВАТ «Рівненська друкарня», 2006. С. 578.
6. Реабілітовані історією. Рівненська область. Кн. 2. упоряд. А. Жив'юк, Р. Давидюк та ін. Рівне: ВАТ «Рівненська друкарня», 2009. С. 612.
7. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 1. Оп. 23. Спр. 893. С. 75.

УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ В ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВ АНТИГІТЛЕРІВСЬКОЇ КОАЛІЦІЇ

Керенович Р. Й.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультет географії, історії та туризму
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Старжець В. І.

*кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Напередодні Другої світової війни українська проблема в системі міжнародних відносин набуває особливого значення. Оскільки українські етнічні території були лише об'єктом зазіхань іноземних країн, то українське питання змінювало своє значення залежно від політичної гри основних європейських держав. Позиція Франції та Великобританії в українському питанні мала дуже важливе значення для подальшого розвитку подій в Європі.

Керівництво зовнішньополітичного відомства Великої Британії намагалось спрогнозувати подальші кроки Третього Рейху, зокрема в питанні Карпатської